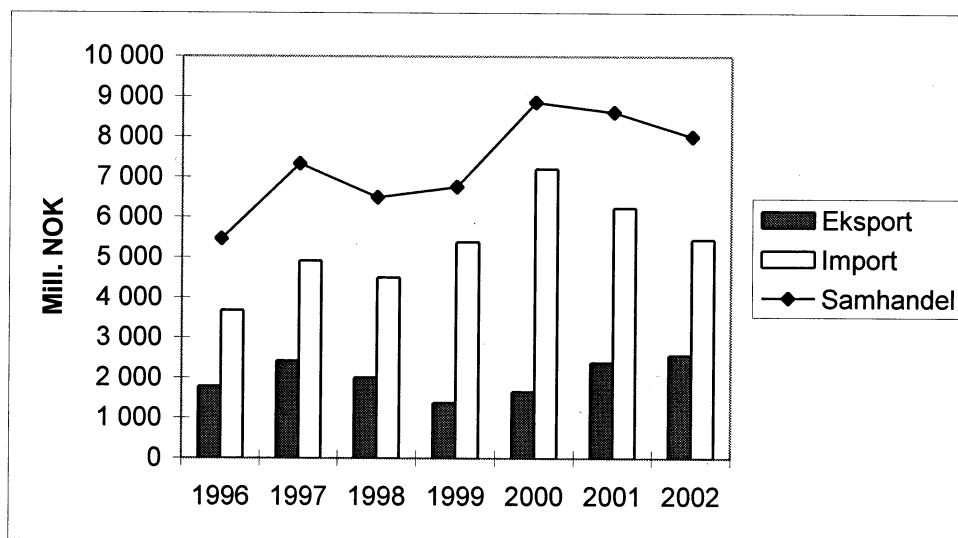

NÆRINGS- OG HANDELSDEPARTEMENTET
AVDELING FOR NYSKAPING OG FORSKNING

BILATERALE ØKONOMISKE FORBINDELSER NORGE - RUSSLAND

Eksport, import og samhandel 1996 - 2002:

Alle tall i millioner kroner

År	1996	1997	1998	1999	2000	2001	2002	Endring siste år	Endring siste 6 år
Eksport	1 786	2 420	2 005	1 381	1 655	2 380	2 560	8 %	43 %
Import	3 676	4 910	4 495	5 379	7 208	6 238	5 446	-13 %	48 %
Samhandel	5 462	7 330	6 500	6 760	8 863	8 618	8 006	-7 %	47 %

KOMMENTARER TIL HANDELSTALLENE:

I 2002 økte norsk eksport til Russland med 8%, mens importen fra Russland sank med 13% sammenliknet med året før. Selv om trenden stadig går riktig vei, eksisterer det fortsatt en betydelig ubalanse i samhandelen. Mens Norge importerte varer og produkter fra Russland for 5,4 mrd. NOK i fjor, utgjorde eksporten til Russland 2,6 mrd. NOK.

Importen fra Russland utgjorde 790 mill. NOK mindre i 2002 enn i 2001. Dette har sammenheng med en betydelig nedgang i import av aluminium (-15%) og fisk (-23%). Disse vareslagene utgjør hhv 42% og 23% av totalimporten fra Russland. Nedgangen i import av aluminium henger først og fremst sammen med svingninger i markedet. Bakgrunnen for nedgangen i fiskeimporten er at Russland satser mer på eksport av frossen fisk, noe som åpner nye markeder for russisk fisk utover Norge, som tradisjonelt har vært marked for fersk fisk.

Norsk eksport til Russland fortsatte å øke i 2002. Som tidligere år er det eksporten av fisk som er det dominerende vareslaget. I 2002 utgjorde denne andelen hele 70%. Russland er nå blitt Norges 5. største eksportmarked for fisk. I 2002 solgte Norge fisk og sjømatprodukter for rekordstore 1,8 mrd. NOK til Russland, mot 1,5 mrd året før. Det er særlig eksporten av frossen sild (53%) og laks (21%) som øker. Makrelleksporten har gått noe ned i forhold til året før og ligger nå på 12%. Eksporten av ørret er derimot nesten tredoblet siden 2001, og utgjør nå 7% av totalen. Eksporten av elektriske maskiner gikk kraftig opp fra 88 mill. NOK i 2001 til 225 mill. NOK i 2002. I tillegg gikk eksport av kjemiske produkter (uorganiske) opp fra 9 mill. NOK i 2001 til 49 mill. NOK i 2002.

Eksport- og importtallene for de åtte første månedene i 2003 viser små endringer i forhold til samme periode i 2002. Eksporten

beløp seg til 1,57 mrd. NOK og importen var på 3,83 mrd. NOK. Eksporten av fisk og sjømat holder seg stabil. Det er så langt i år registrert en nedgang i eksporten av maskiner (-29%), kjemiske produkter (-67%) og optiske produkter (-11%), og en økning i eksporten av elektriske maskiner (133%), aluminium (63%) og jern og stål (78%).

VIKTIGSTE EKSPORTVARER	%	VIKTIGSTE IMPORTVARER 2002	%
2002			
Fisk og sjømat	70,5 %	Aluminium	42,2 %
Maskiner (deler, kompressorer, pumper)	8,8%	Fisk og sjømat	22,8 %
Elektriske maskiner	3,8%	Salter, stein	6,6 %
Aluminium	2,1%	Gjødsel	5,1 %

RUSSLANDS ANDEL AV NORGES TOTALE I 2002:

EKSPORT: 0,53 %

IMPORT: 2,03 %

SAMHANDEL: 1,07 %

VIKTIGSTE ØKONOMISKE AVTALER:

Avtale om teknologisk og vitenskapelig samarbeid (26.05.1998)
 Avtale om handel og økonomisk samarbeid (26.03.1996)
 Overenskomst* til unngåelse av dobbelbeskatning (26.03.1996)
 Investeringsbeskyttelsesavtale (04.10.1995)
 Gjeldsavtale (30.11.1993)
 Avtale om tollsamarbeid (21.04.1993)

* ratifisert fra russisk side 20.10.02 med virkning fra 01.01.03

NOEN ØKONOMISKE NØKKELTALL (2002):

BNI: 2204 mrd. NOK
 BNI pr. innb. 2500 USD
 BNP vekst: 4,3%
 Inflasjon (CPI): 16,0%
 Handelsbalanse: + 35 mrd. USD
 Folketall: 143,5 mill.
 Arbeidsledighet: 7,8%

Kilder: Amb rapporter, NATO, www.worldmarketonline.com

NORSK NÆRINGS LIV – ENGASJEMENT OG INVESTERINGER:

Norges Eksportråd har registrert 130 norske bedrifter som er operative på det russiske marked med en eller annen form for fast tilstedeværelse. Omfanget av norske investeringer i Russland var relativt begrenset på mesteparten av 1990-tallet, men fra og med 1998 har stadig flere norske selskaper engasjert seg i det russiske markedet. I tillegg til at 2002 ble et nytt rekordår for fiskeeksport til Russland, kunne man også notere økt interesse fra norsk side for samarbeidsprosjekter med Russland.

Følgende norske bedrifter er inne med større prosjekter i Russland:

Telenor International er deleier i flere russiske teleselskaper i Moskva, Arkhangelsk, Kaliningrad og Stavropol. Undertegnet avtale med VimpelCom under Putins Norgesbesøk 12.11.02

A-pressen driver trykkerier i Ekaterinburg og Nisjnij Novgorod, og planlegger oppstart av tilsvarende i Novosibirsk og Samara. Også medeier i avisene Komsomolskaja Pravda, St. Petersburg Express og Nisjnij Novgorodskij Rabotsjij.

Elopak har et russisk datterselskap i Moskva for vedlikehold og service av mer enn 100 tappelinjer som er levert til meierier og juicefabrikker over hele Russland, samt ombygging og modernisering av eksisterende anlegg.

Ocean Trawlers-gruppen opererer innen megling, agenttjenester, finansiering og bareboat charter. Stor omsetning og god fortjeneste.

Hydro Aluminium leverer prosesseteknologi i tillegg til å kjøpe store tonnasjoner aluminium. Hydro Agri kjøper råstoff til sin gjødselindustri og selger spesialgjødsel til veksthus. Hydro har også nylig inngått en større kontrakt om kjøp av elektrisk kraft fra Russland. Hydro olje er inne og produserer olje i nordområdene. Til sammen har Hydro en større handel med Russland enn med Norge.

Nycomed er etter 10 års nærvær i Russland, blitt en av de 10 største farmasiaktørene i markedet.

Orkla er engasjert i Russlands største bryggeri, Baltika i St Petersburg.

Gigante driver innfrysingsanlegg for sild i Murmansk, samt oppdrett av laks i Petsjengafjorden.

Green Reefers er operatør i logistikk-fryselager i Kaliningrad og Klaipeda, og er på vei inn i St. Petersburg.

Denofa er eid av Orkla, og leverer fett til russisk margarinproduksjon i Pskov.

Statoil driver bensinstasjoner i Murmansk, og er involvert i olje- og gassprosjekter i nord. Samarbeidsavtale med Lukoil.

Kimek, Norwegian Partner Marine, SeaStar, Nordic Sea og DOF industrier er engasjert i verftsindustrien.

Peterson/Greaker leverer emballasje til russisk matvareindustri.

Pyrox selger ventilasjonssystemer.

DNV-Veritas er gjennom sin jobb i Blue Stream-prosjektet (gassledning i Svartehavet) blitt en anerkjent aktør i Russland.

Kverneland ASA har seks agenter i Russland, og har etablert en posisjon som nr. 1 innen landbruksredskap.

DynoNobel har etter å ha vært aktiv i mange år, vedtatt å trappe opp sine kontakter.

AkerKværner er sterkt involvert i betongunderstell på Sakhalin.

Thrane & Thrane leverer utstyr til russiske gruver og smelteverk.

Nera er involvert i utvikling av russisk satellittkommunikasjon.

Datakortet tilbyr ECDL-standarden for dokumentasjon av IT kunnskaper. Selskapet ble registrert i Russland i juni 2001. Jotun, Jordan, Tandberg, Protan, Riber Skinn AS, Frigoglass, Ekornes, HÅG, NEMKO, TAG-Systems og Borregaard er enten etablerte eller på god vei inn i markedet.

Videre skjer utbygging av samarbeid innen fiskerisektoren og skipsreparasjoner, telekommunikasjoner, miljøteknologi og renere produksjonsprosesser, olje- og gassvirksomhet, mineralutvinning og bergverksdrift, skogbruk og bygg/anlegg. Alle peker seg ut som aktuelle satsingsområder for norsk næringsliv.

Næringsssamarbeidet i nordområdene

For Nord-Norge har det økonomiske samkvemmet med Russland hatt stor betydning. Dette skyldtes bl a at i) Russland er det viktigste utenlandske markedet for mange nordnorske bedrifter; ii) En stor andel av handelen med fisk fra Russland til Norge, som totalt ligger på over 1,8 milliarder i året, er knyttet til Nord-Norge; iii) Omstillingen i Sør-Varanger var basert på forutsetningen om at man kunne få til ny næringsvirksomhet rettet mot Nordvest-Russland. De tre nordligste fylkene deltar i Barentssamarbeidet mellom Norge, Russland, Finland og Sverige.

Blant de bedrifter som står spesielt sentralt i forhold til Nordvest-Russland kan nevnes:

Aagard i Tromsø (opphugging av ubåter og missiler samt på vei inn i oppdrett)

Selfa Arctic AS (båtbygging, på vei inn som 50% aksjonær i Solombola Shipbuilding Company i Arkhangelsk)

Kimek (skipsbygging, samarbeid med verft i Arkhangelsk)

Zephyr Ltd (overtatt Pomorbakeriet i Murmansk, kjøttvareproduksjon og lerketrær)

IntraFish AS (markedsledende internetbasert internasjonal nyhetsformidling om fiskeri- og havbrukssektoren med base i Bodø. Samarbeid med russiske NetSL i Murmansk)

Barel AS (arbeider med oppstart av elektronikkproduksjon i Murmansk med 80-100 ansatte)

Gigante-gruppen (oppdrett, fryseler, megling, produksjon)

Dyno (har investert i en sprengstoffabrikk på Kola)

Hydro (deleier i en sprengstoffabrikk i Kovdor)

Den norske Bank (filial i Murmansk)

Storvik & Co (konsulentfirma med representasjonskontor i Murmansk)

Kola Construction (selger varmesystemer, leveranser til gruveindustrien)

Russcom (bedriftsrådgivning)

Grenseland (turisme)

RUSSLANDS ØKONOMISKE SITUASJON

Regjeringen reformprogram

Hittil har reformprosessen blitt godt hjulpet av høye oljepriser og ettervirkningene av devalueringen i 1998. Disse faktorene har skapt arbeidsplasser i innenlandsk industri og lettet på det sosiale trykket i form av høyere pensjoner og økning av offentlige lønninger.

Et av de viktigste reformtiltakene for landets økonomi så langt er omleggingen av skattesystemet, som bidrar til å forenkle skattesystemet, redusere skattebyrden, og øke statens skatteinntekter betydelig.

Et annet viktig reformtiltak er den nye landloven som gjør det mulig å kjøpe jord til nærings- og boligformål. Den gir utenlandske borgere eller selskaper samme rettigheter som russiske, og det er forventet at den nye loven vil åpne for utenlandske investeringer i en større skala enn tidligere.

Flere varslede reformer har imidlertid foreløpig ikke konkretisert seg. Av disse trekkes en reform av banksystemet frem som den viktigste og mest presserende. Russiske banker og finansinstitusjoner følger et meget komplisert regelverk som gjør det vanskelig å ta opp lån, overføre penger og utføre andre banktjenester. Enhetene er så små at det er vanskelig å finne en enkeltstående bank som kan ta på seg å finansiere større næringsprosjekter. Dette fører til at russiske bedrifter er avhengige av å kunne dekke investeringer med egenkapital eller via utenlandske direkteinvesteringer. Det dårlig fungerende bankvesenet nevnes av Verdensbanken og OECD som det viktigste hinderet for å stimulere til russiske nyetableringer. En bankreform vil blant annet måtte inkludere en kraftig forenkling av regelverket, opprettelse av et kredittilsyn og flere uavhengige banker.

En viktig motivasjon i arbeidet med økonomiske reformer, er Russlands medlemskapsforhandlinger til WTO. Forhandlingene får et stadig mer konkret innhold, og stadig flere reformer og tilpasningstiltak står på dagsordenen. Imidlertid er det stor intern uenighet i landet om WTO-tilpasningens tempo og form, hvilket har ført til en del uklare signaler fra myndighetene. Når det gjelder tidsperspektivet for russisk tiltrødelse til WTO, har man fra russisk side i den senere tid antydnet januar 2005, med avslutning av de tekniske forhandlingene ultimo 2004. Samtidig har imidlertid økonomi- og handelsminister Gref lagt vekt på at ikke er tidspunktet, men vilkårene er viktigst.

Utfordringer

De utenlandske direkteinvesteringene er voksende, men relativt sett små i forhold til andre land som Kina, Polen og Tsjekkia. Selv om investeringsklimaet er i stadig bedring, sliter Russland fremdeles med et dårlig rykte. Problemene har hovedsakelig

vært knyttet til de stadige endringer i rammebetingelser for økonomisk virksomhet. Lover og regler som er av grunnleggende betydning for bedriftenes virksomhet, for eksempel regler som angår tollnivå og tollprosedyrer, beskatning, sertifisering, etablering, etc., har også vært preget av uforutsigbarhet. Opplevelsen av utrygge rammebetingelser forsterkes av at ansvarsfordelingen mellom sentrale og regionale myndigheter ofte er svært uklar. I tillegg sliter landet med et byråkrati som har vist seg lite smidig i forhold til utenlandske selskaper.

Til tross for at det er liten tvil om at russisk økonomi er inne i en meget positiv utvikling, der de økonomiske indikatorene peker rett vei, økonomiske reformer blir gjennomført og rammebetingelsene for næringslivet er i ferd med å bli bedre, har landet fortsatt en lang vei å gå for å nå igjen vestlige land på dette området. Selv med en BNP-vekst på 4 - 5 prosent i året vil det ta en tiårsperiode for å nå igjen selv de fattigste EU-landene i økonomisk utvikling. Det er store regionale forskjeller på hvordan regelverk blir praktisert og hvor omfattende korrupsjonen er. Svingninger i økonomien, uoverensstemmelser i russisk lovverk og sviktende rammebetingelser vil nødvendigvis fortsette å gjøre seg gjeldende i overskuelig fremtid. Med en positiv økonomisk utvikling er imidlertid mulighetene til å foreta reformer av både økonomisk og sosial sektor til stede, og en oppgående finanssektor synes å være en nøkkel til økt fremgang.

BILATERALE ØKONOMISKE FORA:

Den norsk-russiske regjeringskommisjon for økonomisk, industrielt og teknisk-vitenskapelig samarbeid møtes hvert halvannet år og ledes av hhv. Norges nærings- og handelsminister og en russisk minister (avhengig av den til enhver tid sittende regjering). Siste møte fant sted i Oslo 23. april 2002. Neste møte avholdes i Moskva i oktober 2003. Kommisjonen er det overordnede forumet for de bilaterale økonomiske relasjonene mellom Norge og Russland, og er et nyttig forum for utveksling av synspunkter mellom myndighetene i de to land, og mellom myndigheter og næringslivet. Mellom kommisjonsmøtene følges myndighetskontakten opp halvårlig på ekspedisjonssjef-nivå.

Frem til 2002 har det blitt opprettet tre arbeidsgrupper underlagt kommisjonen: Arbeidsgruppen for nordhandel, Arbeidsgruppen for teknisk-vitenskapelig samarbeid, og Arbeidsgruppen for skipsbygging. Arbeidet med sistnevnte ble avvirket fra myndighetshold under kommisjonsmøtet i 2002, men næringen ble oppfordret til å fortsette dialogen på eget initiativ.

VIKTIGE REGIONALE SAMARBEIDSFORA:

BARENTSSAMARBEIDET

Barents Euro Arctic Council / BEAC = Barentsrådet

Russisk formannskap i perioden 2000 - 2001

Svensk formannskap i perioden 2001 - 2003

Norsk formannskap i perioden 2003 - 2005

Permanent sekretariat i Kirkenes

Medlemmer: Norge, Sverige, Finland, Russland, Danmark og Island – samt Europakommisjonen

ØSTERSJØSAMARBEIDET

Council of Baltic Sea States / CBSS = Østersjørådet

Norsk formannskap 1999 – 2000, etterfulgt av Tyskland (00/01), Russland (01/02), Finland (02/03) og Estland (03/04)

Permanent sekretariat i Stockholm

Medlemmer: BEAC + Estland, Latvia, Litauen, Polen og Tyskland

NORSKE FINANSIELLE VIRKEMIDLER RETTET MOT RUSSLAND:

Investeringsfondet for Nordvest-Russland er på 150 mill. kroner og har som formål å styrke samarbeidet mellom norske og russiske bedrifter i regionen. Det er også et mål å stimulere til næringsvirksomhet i Sør-Varanger kommune ved videreutvikling av nærings samarbeidet mellom bedrifter i kommunen og næringslivet i Nordvest-Russland. Fondets dekningsområde omfatter fylkene Murmansk og Arkhangelsk og republikken Karelen.

Fondet skal utøve sin virksomhet på et forretningsmessig grunnlag. Midlene kan nyttes til egenkapitalinnskudd i næringsvirksomhet i Nordvest-Russland. Investeringsfondets deltakelse må møtes med minst like stort engasjement fra norsk næringslivs side. Fondets eierandel i et selskap skal bare unntaksvis overstige 35% og ikke i noe tilfelle overstige 49%.

Fondets andel skal ikke utgjøre mer enn 30 mill. kroner i ett selskap.

Fra opprettelsen i 1996 og frem til utløpet av 2001 gjennomførte fondet kun to investeringer på i alt 2,5 mill. kroner som følge av høy risiko i dekningsområdet. Den russiske økonomien har bedret seg betydelig de siste årene, også i områdene i nord. Pr. 31.06.03 var det gitt tilsagn for to nye prosjekter på i alt 2,1 mill. kroner. Totalt investerte beløp pr. 31.06.03 var 20,1 mill. kroner i 7 prosjekter.

Investeringsprosjektene er blant annet innenfor oppdrett, foredling av pelagisk fisk/krabbe, innenfor elektronikkindustrien og turisme.

Investeringsfondet for Øst-Europa ble opprettet i 1997 og er på 120 mill. kroner. Fondet kan investere i alle russiske regioner, med unntak av de som dekkes av Investeringsfond for Nordvest-Russland. Totalt er det gitt tilsagn for investeringer for 126,6 mill. kroner pr. 31.06.03. Halvparten av disse prosjektene er bortfalt. Utbetalte investeringsbeløp er 59,6 mill.

kroner i totalt 15 investeringer. 9 av disse er fortsatt aktive. Prosjektene er i hovedsak i de baltiske landene og Polen. Stortinget har bestemt at Investeringsfond for Øst-Europa ikke lenger skal foreta investeringer i søkerlandene til EU.

Den norske tilskuddsordningen for nærings samarbeid med Nordvest-Russland ble opprettet i 1996 og var opprinnelig på 30 mill. kroner. Formålet med tilskuddsfondet er å styrke samarbeidet mellom norske bedrifter og russiske bedrifter i Nordvest-Russland. Bevilgningen kan nyttes til eksterne utredninger og planlegging og tilrettelegging av kommersielle prosjekter av stor betydning for videre utvikling av nærings samarbeidet med Nordvest-Russland. Det kan primært dreie seg om samarbeidsprosjekter innen fiskeri-, industri-, mineral- og reiselivs sektoren. Næringsrettede prosjekter som ligger nær i tid for kommersialisering og prosjekter som har stort utviklingspotensiale skal gis prioritet. Fra 1996 til 31.06.03 er det disponert til sammen drøyt 19 mill. kroner av tilskuddsfondet.

Alle tre fond administreres av Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND). Mer informasjon om ordningene finnes på www.snd.no.

GIEKs særskilte garantiordning for investeringer i og eksport til SUS og Baltikum (SUS/Baltikum-ordningen) ble avviklet med virkning fra 01.01.03. Årsaken er at risikonivået i Russland nå er slik at GIEK kan ta engasjementer der under sin alminnelige garantiordning.

Norske bedrifter har for øvrig også tilgang til virkemidler under internasjonale organisasjoner og institusjoner hvor Norge er medlem.